

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ Κ. ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΚΡΙΔΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΝΙΚΟ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Στά πλαίσια τών έκδηλώσεων για τά 20χρονα

ΔΟΘΗΚΕ προχθές τό θράδυ στή Βασιλική του 'Αγ. Μάρκου μέ έξαιρετική έπιτυχία ή διάλεξη του όμότιμου καθηγητή του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης κ. Γιάννη Κακριδή, στά πλαίσια τών έκδηλώσεων για τά 20χρονα από τό θάνατο του Καζαντζάκη, μέ θέμα «Η συνεργασία μου μέ τό Ν. Καζαντζάκη στή μετάφραση της 'Ιλιάδας και της 'Οδύσσειας».

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ της όμιλίας, πού μās παραχωρήθηκε εύγενέστατα από τόν όμιλητή, θά δημοσιεύσουμε από σήμερα σέ συνέχειες λόγω του περιορισμένου χώρου της έφημερίδας.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΗΣ ΙΛΙΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ

Θά κυλήσουν, φοβούμαι, χρόνια πολλά, ίσως και περισσότερες από μιá γενιά, ώσπου νά γραφτεί ή αυθεντική συνθετική μελέτη, πού θά άποτιμá έξαντλητικά και από όλες τις πλευρές τό σύνολο της πνευματικής δημιουργίας του Νίκου Καζαντζάκη και την προσφορά του στα έλληνικά γράμματα. Στο μεταξύ, ή έρευνα, σέ παγκόσμια κλίμακα, προχωρεί σιγά-σιγά, από την περιφέρεια, θά έλεγα, δοκιμάζοντας νά πολιορκήσει τά προβλήματα πού όρθώνονται άτέλειωτα μπροστά στο έργο αυτό. "Ας πούμε, τίς επάλληλες ζένες επιδράσεις

την άδιάκοπη σύγκρουσή του μέ τό Θεό, τό δράμα πού παίρνει ή άγωνία του μπροστά στα μεταφυσικά προβλήματα, πού τόν βασανίζουν έπί ζωής. "Επειτα, την άντινομική σέση ανάμεσα στή θεωρία και στήν πράξη στή ζωή του ποιητή, πού ειδικά, την άντινομία ανάμεσα στήν άποσοχέτισή του από τόν κόσμο και στο συγγραφικό του έργο, πού τό τυπώνει και τό κυκλοφορεί, αυτό θά πει, τό άνακοινώνει στους άλλους ανθρώπους, για νά άνοίξει διάλογο μαζί τους. "Άλλο πρόβλημα είναι ή γλωσσική μορφή πού παίρνουν οι στοχασμοί του, φιλοσοφικοί και ποιητικοί — από τη μονωμένη λέξη ως τη σύνθετη φράση, από τίς μεταφορές ως τά σχήματα του λόγου, άκόμα, ή σέση του άθόρμητου λαϊκού λόγου, του κρητικού κατά πρότυπη, μέ τόν περίτεχνο του δημιουργού, και άλλα πού δέν έχουν μετρημό.

"Ένα από τά θέματα πού θά άπασχολήσουν τη μελλοντική

έρευνα, ούτε από τά πού άπλά ούτε από τά δευτερότερα, είναι τό δίχως άλλο ή μεταφραστική δραστηριότητα του Καζαντζάκη, γιατί δίπλα στήν καταπληκτική πρωτότυπη παραγωγή του, υπάρχει ένα μεταφραστικό έργο, πού μās γεννάει τό θαυμασμό, και για τόν όγκο του και για την ποιότητά του.

"Αν μās ζητούσε κανείς για του μιλήσουμε, έτσι στα πεπατά, για τη μεταφραστική παραγωγή του Καζαντζάκη, θά θυμόμαστε βέβαια άμέσως τη Θεία Κωμωδία του Δάντη, τόν Φάουστο του Γκαίτε και την 'Ιλιάδα και την 'Οδύσεια του Όμηρου. Θά έπρεπε όμως νά μās δοθεί καιρός νά σκεφτούμε περισσότερο, ίσως και νά ξεφυλλίσουμε τη Βιβλιογραφία του Κατοίμπαλη και τά πολύτιμα βιογραφικά σημειώματα του Παντελή Πρεβελάκη στο βιβλίο του «Τετρακόσια Γράμματα» (1965), για νά θυμηθούμε πως ό Καζαντζάκης είχε, πού νέος άκόμα, μεταφραστεί πολλά ξενογλωσσα φιλοσοφικά και έπιστημονικά έργα, και, σέ ύστερα από τόσο έργο και τέσσον άγώνα, άν άξιζε τόν κόπο νά γεννηθεί.

"Η έπίσημη βιβλιογραφία έέρει για τόν Καζαντζάκη πως άρχισε τη μεταφραστική του δράση στα 1911 για τη Βιβλιοθήκη Φέξη, μέ τόν Νίτσε, τόν Μπέργκσον, τόν Μαίτερλικ, τόν Δαρβίνο κ.ά. Μιά πολύτιμη ώστόσο θύμηση, πού την άκουσα

— (Συνέχεια στήν 4η σελίδα)

Η ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ Κ. ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΚΡΙΔΗ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ από τη σελίδα 1 από τό στόμα του ένα θράδυ στις ANTIBES τό καλοκαίρι του '53, μās πάει δεκαέννε κάπου χρόνια πίσω, όταν ό Νίκος ήταν παιδί άκόμα.

Στήν Κρητική Έπανάσταση του '97 ό πατέρας του παίρνει την οικογένειά του και καταφεύγει στή Νάξο, όπου έγγράφει τό γιό του ήμύσουςτο στήν Έμπορική Σχολή του Τίμιου Σταυρού τών Καθολικών. Έκει, στα μεγάλα διαλείμματα, την ώρα πού τά άλλα παιδιά παίζουν και καλούν τόν κόσμο, αυτός κλείνει στή βιβλιοθήκη του σκολείου και καταπάναει νά μεταφράσει τό Έγκυκλοπαιδικό Λεξικό του Λαρούς — τό έπίτομο, φαντάζομαι. "Όταν τελειώνει, δίνει τό χειρόγραφο του σέ δύο καθηγητές, ν' άκούσει την κρίση τους. "Ό ένας τόν φορτώνει έπαίνους και τόν γράφει πρώτο στήν τιμητικό πίνακα της τάξης, ό άλλος του δίνει ένα μπάτσο και τόν στέλνει νά παίξει μέ τους συμμαθητές του: Δέν είναι αυτές δουλειές για τά χρόνια σου, του φωνάζει. Και ό έφηβος μένει μέ την άπορία, τί πραγματικά άξιζε ό κόπος του, τόν βραίο ή τό μπάτσο; Δέν είναι άλήθεια χαρακτηριστικό πως αυτή ή άμφιβολία πού άράζε τόν έφηβο Καζαντζάκη θά συνεχιστεί κατά κάποιον τρόπο ως τό τέλος της ζωής του, όταν θά αναρωτιέται, ύστερα από τόσο έργο και τέσσον άγώνα, άν άξιζε τόν κόπο νά γεννηθεί.

Γιά νά γυρίσουμε στή Νάξο, φαντάζομαι πως στα χρόνια έκεινα ό Νίκος άποφάσισε τη μετάφραση του Λαρούς πού πολλοί σαν έναν άθλο πού πρόσβαλε στήν έαυτό του, σαν Κρητικός άλλωστε πού ήταν, παρ' ό με την έπίγνωση της σημασίας

πού θά είχε τό μεταφρασμένο λεξικό για τόν έλληνικό λαό, άν τυπωνόταν. "Αργότερα, όταν μεταφράζει τόν Μπέργκσον και τόν Νίτσε, σκοπός του βέβαια είναι νά γνωρίσει στους Έλληνες, για πρώτη μάάλιστα φορά, όρισμένους μεγάλους εκπροσώπους του νεώτερου ευρωπαϊκού στοχασμού. "Ακόμη άργότερα, όταν μπορεί και μεταφράζει στή δημοτική, έχει την πρόσθετη ικανοποίηση νά προβάλλει τόν πλούτο της λαϊκής μας γλώσσας, πού τόσο τόν είχαν παραφρονέσει οι λόγιοι της εποχής. Είναι γνωστό τό σημαντικό βιβλίο του PETER BIEN, «Ό Καζαντζάκης και ή γλωσσική επανάσταση στή νεοελληνική λογοτεχνία» (1972), όπου δίνεται έμπεριστατωμένα ή γλωσσική πορεία του συγγραφέα από τη μικτή του πρώτου έργου του «Όφεις και Κρίνο» ως την 'Οδύσειά του και τη μετάφραση του 'Ομήρου.

Μέσα στήν τόσο κινημένη και έναγώνα πορεία της, ή καρδιά του Καζαντζάκη έκλεισε πολλές αγάπες μέσα της για πρόσωπα, χώρες, ιδέες, πράγματα, για νά τις άπαρηγήσει άργότερα βίαια. Δύο αγάπες ώστόσο δέν τίς άπαρηγήθηκε ποτέ, την αγάπη του στήν Κρήτη και την αγάπη του στή νεοελληνική γλώσσα. "Η Κρήτη δέν είναι τό θέμα μας σ' αυτή την όμιλία, όσο για τη γλώσσα, τόν βλέπω, μέσα σιά άπάνθρωπα κυνηγήματα πού του έκαναν, μέσα στις άπογοητεύσεις, άκόμα και στήν άηδία πού του προκαλούσαν κάθε τόσο τά έλληνικά πνευματικά και πολιτικά πράγματα — τόν βλέπω νά ξαναλέει μέσα του τά λόγια του Τουργκιένιεφ, προσαρμοζοντάς τα στή νεοελληνική πραγματικότητα: «Στίς μέρες

της άμφιβολίας μου, στις μέρες πού μέ βασάνιζε ή έγνοια για τη μοίρα του τόπου μου, τό μόνο πού έβρισκα νά πιστώ και ν' άκουμπήσω πάνω του ήσουν έσύ, μεγάλη, δυνατή, άληθινή και έλεύθερη έλληνική γλώσσα. "Αν δέν ήσουν έσύ, θά έπρεπε κανείς ν' άελοποιτεί μπροστά σ' αυτά πού γίνονται στήν πατρίδα. Δέν μου χωράει όμως στο νού πως μπορεί μιá τέτοια γλώσσα νά μην έχει δοθεί σ' ένα λαό μεγάλο».

Αυτού του μεγάλου έλληνικού λαού τη λαλιά μελέτησε βαθιά ό Καζαντζάκης. Στήν τόση του είχε πάντα ένα σημειωματάριο, για νά καταγράφει κάθε λέξη και κάθε έκφραση πού άκουγε από λαϊκά στόματα, καθώς περιδιάβαζε χρόνια πολλά την Κρήτη και την άλλη Έλλάδα, και τόν πλούτο αυτών τών σκόρπισε άπλάχερα στήν 'Οδύσειά του.

Πείρα μεταφραστική μεγάλη, βαθιά γνώση της γλώσσας — μέ αυτά τά έφόδια ξεκίνησε ό Καζαντζάκης νά μεταφράσει τόν Όμηρο και νά βάλει έτσι σέ πράξη ένα παλιό του όνειρο, γιατί τόν παππού τών Έλλήνων, όπως τόν έλεγε, τόν τιμούσε ιδιαίτερα από χρόνια παλιά. Σιά 1915, σ' ένα πρόχειρό του σημείωμα γράφει: Οί τρεις μεγάλοι μου δάσκαλοι: Όμηρος, Δάντε, Μπέργκσον. Τό πως τώρα αυτός πού έχει σήμερα την τιμή νά σάς μιλεί μπλέχτηκε μέ τη μετάφραση του Όμήρου, ώστε νά του δοθεί σό τό τέλος ή καρ' νά γράφει τό όνομά του δίπλα στού Καζαντζάκη, είναι μιá ιστορία μεγάλη, πού την έχω καταγράψει άλλοτε, άξιζει όμως νά τη θυμηθούμε και σήμερα.

(Συνεχίζεται)